

Το Μεγάλο Σχίσμα

/ [Ορθόδοξες Προβολές](#)

Με τον όρο Σχίσμα εννοούμε τη διάσπαση της αδιαίρετης κατά την πρώτη χιλιετία Χριστιανικής Εκκλησίας, που συνέβη συμβατικά το 1054. Το Σχίσμα επηρεάστηκε από πολιτικούς, πολιτιστικούς και οικονομικούς παράγοντες, αλλά η βασική του αιτία δεν ήταν κοσμική, αλλά θεολογική. Οι Χριστιανοί της Ανατολής και της Δύσης διαφωνούσαν για τις Παπικές αξιώσεις και το Filioque.

Πολλούς αιώνες πριν από το Σχίσμα προέκυψαν ορισμένες διαφορές ανάμεσά τους, που σταδιακά τους αποξένωσαν. Αφορούσαν τον τρόπο της εκκλησιαστικής διοίκησης (Συνοδικό σύστημα στην Ανατολή, μονοκρατορία του Πάπα στη Δύση), τον τρόπο ερμηνείας της Παράδοσης (Filioque) και κυρίως τον τρόπο τέλεσης της Λατρείας (Εικονομαχία, διαφορές στη νηστεία και την τέλεση των μυστηρίων, χρήση αγαλμάτων στους ναούς της Δύσης, υποχρεωτική αγαμία για όλο τον κλήρο στη Δύση κ.ά).

Ωστόσο, η επιδείνωση των σχέσεων της Ορθόδοξης Ανατολής και της Λατινική

Δύσης επιταχύνθηκε από τις γενικότερες πολιτικές εξελίξεις, που σημειώθηκαν κυρίως τον 8ο αιώνα, αποτέλεσμα των οποίων υπήρξε η ανασύσταση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από τους Φράγκους, ως ανταγωνίστριας δύναμης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η Ρώμη, που μέχρι τότε ήταν τμήμα του Βυζαντινού Κόσμου, περνούσε προοδευτικά στην επιρροή των Φράγκων, ιδιαίτερα από την εποχή του Καρλομάγνου. Από την περίοδο εκείνη υπήρχαν όλες οι προϋποθέσεις για το λεγόμενο Μεγάλο Σχίσμα και έλλειπαν μόνο οι αφορμές που δεν άργησαν να έλθουν.

Τα δύο μεγάλα «αγκάθια» που οδήγησαν στο Σχίσμα ήταν οι Παπικές Αξιώσεις και το Filioque. Οι Παπικές Αξιώσεις συνοψίζονται στο Πρωτείο του Ποντίφικα, έναντι των άλλων τεσσάρων Πατριαρχών της Ανατολής (Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων). Στη Δύση υπήρχε μόνο μία μεγάλη επισκοπική έδρα που προέβαλε το προνόμιο της ίδρυσής της από τον Απόστολο Πέτρο. Η Ορθόδοξη Ανατολή δεν αρνείται το Πρωτείο της Εκκλησίας της Ρώμης, αλλά το εντάσσει στο πλαίσιο της Συνοδικότητας.

Η άλλη μεγάλη δυσκολία ήταν το Filioque. Η διαμάχη είχε σχέση με τη διατύπωση του Συμβόλου της Πίστεως («Πιστεύω») για το Άγιο Πνεύμα. Το επίμαχο σημείο, όπως διαμορφώθηκε από τις Συνόδους Νικαίας και Κωνσταντινουπόλεως και ισχύει έως σήμερα στην Ορθόδοξη Εκκλησία, είχε ως εξής: «...και εις το πνεύμα το Άγιον, το Κύριον, το Ζωοποιόν, το εκ του Πατρός εκπορευόμενον, το συν Πατρί και Υιώ συμπροσκυνούμενον...». Η Δυτική Εκκλησία παρενέβαλε μια πρόσθετη φράση «Και εκ του Υιού» (Filioque στα Λατινικά), έτσι ώστε το Σύμβολο της Πίστεως να διαβάζεται στο συγκεκριμένο σημείο: «...και εις το πνεύμα το Άγιον, το Κύριον, το Ζωοποιόν, το εκ του Πατρός και εκ του Υιού εκπορευόμενον, το συν Πατρί και Υιώ συμπροσκυνούμενον ...».

Δεν υπάρχει βεβαιότητα για το πότε παρενεβλήθη η προσθήκη, φαίνεται όμως ότι κατάγεται από την Ισπανία και χρησιμοποιήθηκε από τους εκεί Χριστιανούς ως προστασία κατά της αίρεσης του Αρειανισμού. Οι Ορθόδοξοι αποκρούουν την προσθήκη του Filioque για δύο λόγους. Τη θεωρούν θεολογικό λάθος και υποστηρίζουν ότι η όποια αλλαγή στο Σύμβολο της Πίστεως θα πρέπει να γίνει μόνο με τη σύγκληση Οικουμενικής Σύνοδος.

Η πρώτη μεγάλη αντιπαράθεση μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας σημειώθηκε το 857 με τη διαμάχη Ιγνατίου και Φωτίου για τον Θρόνο του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης. Στη διαμάχη επενέβη ο Πάπας Νικόλαος Β΄, ο οποίος έθεσε το θέμα των Πρωτείων του και αξίωσε να έχει λόγο στην εκλογή του Πατριάρχη. Η αντιπαράθεση έληξε το 869 με αμοιβαίες υποχωρήσεις και αφού ο αυτοκράτορας Βασίλειος Α΄ ο Μακεδών είχε κρίσει

Πατριάρχη τον εκλεκτό του Πάπα, Ιγνάτιο, στοχεύοντας στην υποστήριξή του, προκειμένου να κατοχυρώσει τα συμφέροντα του Βυζαντίου στην Ιταλία, που απειλούνταν από τους Φράγκους.

Η νέα διαμάχη, που έφθασε τα πράγματα στα άκρα και τη ρήξη, σημειώθηκε επί πατριαρχίας του Μιχαήλ Κηρουλάριου (1043-1059), ο οποίος θέλησε να αντιμετωπίσει αποφασιστικά την προσπάθεια του Πάπα Λέοντος Θ' (1049-1054) να επιβάλλει εκκλησιαστικές καινοτομίες στις βυζαντινές επαρχίες της Νότιας Ιταλίας. Ο Πάπας, περνώντας στην αντεπίθεση, αμφισβήτησε τον τίτλο του Οικουμενικού Πατριάρχη στον Μιχαήλ και ζήτησε να υπαχθούν στη δικαιοδοσία του οι Εκκλησίες της Βουλγαρίας και της Ιλλυρίας (σημερινής Αλβανίας).

Το επόμενο βήμα ήταν ο αφορισμός του Πατριάρχη από τον Πάπα. Ο απεσταλμένος του Πάπα στην Κωνσταντινούπολη καρδινάλιος Ουμβέρτος επέθεσε επιδεικτικά τη Βούλα Αφορισμού στην Αγία Τράπεζα της Αγίας Σοφίας στις 16 Ιουλίου 1054, πριν από την έναρξη της Θείας Λειτουργίας, παρόντων του Αυτοκράτορα και του Πατριάρχη. Αμέσως μετά, ο Ουμβέρτος και η ακολουθία του αναχώρησαν από την Κωνσταντινούπολη με προορισμό τη Ρώμη, έχοντας πληροφορηθεί τον θάνατο του Νικόλαου Β'. Καθώς περνούσαν από τη δυτική πύλη της Βασιλεύουσας, ο καρδινάλιος ακούστηκε να λέει «Ο Θεός ας δει και ας κρίνει». Μάταια ένας διάκονος έτρεξε πίσω του, παρακαλώντας τον να πάρει πίσω το έγγραφο του Αφορισμού. Ο Ουμβέρτος αρνήθηκε και πέταξε το έγγραφο στον δρόμο.

Η αντίδραση του Μιχαήλ ήταν άμεση. Παρά τις επιφυλάξεις του Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Θ' του Μονομάχου, συγκάλεσε την ενδημούσα σύνοδο στις 24 Ιουλίου και ανταφόρισε όσους Παπικούς είχαν συντάξει τον αφορισμό ή συμφωνούσαν με το περιεχόμενό του. Επιπλέον, ζήτησε από τους υπόλοιπους Πατριάρχες να αποδεχθούν την απόφαση αυτή της ενδημούσας Συνόδου. Έτσι, οριστικοποιήθηκε το Μεγάλο Σχίσμα Ανατολικής και Δυτικής Χριστιανοσύνης, το οποίο επισφραγίστηκε με την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους (1204).

Μέχρι την Άλωση της Πόλης από τους Οθωμανούς Τούρκους (1453) έγιναν κάποιες προσπάθειες για την επανένωση των Εκκλησιών. Προσέκρουσαν, όμως, στις αξιώσεις του Πάπα και στο ανθενωτικό κλίμα που επικρατούσε στο Βυζάντιο. Οι σημαντικότερες ήταν οι Σύνοδοι της Λυόν (1274) και της Φεράρας - Φλωρεντίας (1438-1445). Το Σχίσμα υφίσταται και σήμερα, παρά το γεγονός ότι στις 7 Δεκεμβρίου του 1965 ο Πάπας Παύλος ΣΤ' και ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας ανακάλεσαν τους αφορισμούς του Πάπα Λέοντα Θ' και του Πατριάρχη Μιχαήλ Κηρουλάριου, με τους οποίους είχε επέλθει η ρήξη του 1054.